

KNJIGA PUNE PJESNIČKE ZRELOSTI

Aziz Kadribegović: *S onu stranu puta*, BZK Preporod – Centar Sarajevo, Sarajevo, 2004.

Kao hroničar i akter burnih vremena bošnjačkih uznosa i posrtaja u posljednjim decenijama, pomno se hvatajući u koštac sa aktuelnom zbiljom, Aziz Kadribegović je objavio i dvije knjige književno-kritičkih tekstova i komentara društvenih zbivanja *Lira vječnog aška* (1998.) i *Ogledalo sa dva lica* (2000. godine). U njegovoj bibliografiji nikako ne treba preskočiti činjenicu da je priređivač *Kur'anskih pripovijesti*, knjige koja je među najčitanijima na ovim prostorima, jer je objavljena u tri izdanja i u tiražu od 35.000 primjeraka.

Aziz Kadribegović je, 2000. godine, objavio knjigu pjesama za djecu *U nama rijeka teče*, koja će se ubrajati u razdjelnice između uvriježenog socrealističkog obrasca prodavanja magle na ovim prostorima kad je u pitanju dječija poezija i modernog pisanja o djeci i za djecu, jer se u njoj najmlađim čitaocima obraća kao ravnopravnim partnerima, uz to i kao najbitnijem dijelu naše čitalačke populacije.

Evo, dakle, nove knjige Aziza Kadribegovića, knjige poezije *S onu stranu puta*, s kojom se javlja nakon što je prošlo punih 28 godina otkako je objavio svoju prvu knjigu poezije *Stope u pijesku* (1976.).

I u ovoj knjizi će se čitalac, već nakon nekoliko uvodnih pjesama, sresti s ambijentom koji ostavlja stope u pijesku i zovom Sahare: *Nebo svuda naokolo / Ni travke / ni ptice / ni zvijezde* (pjesma *Pejzaž*), dok: *Prolijeću žene / nad provalijom oka / kao duhovi iz vremena davnog / ostavljajući stvarnom / samo munju naličja* (*Sidi Busaid*), i: *Strah / da ne srušimo / sve u prah* (*Sidi Busaid II.*), dok *pijesak niče / mudročću / kao davno sjeme*, a: *Svjetlost stopala biva otisnuta / u nekom budućem predjelu* (*Poziv na putovanje*). Prije poziva na putovanje, u prvom ciklusu *Je*

li sve u putu, kao pravi prolog ovoj knjizi, na samom njezinom početku, stoji pjesma sasvim (ne)očekivanoga naslova – *Uvodna pjesma* i u njoj pjesničko preispitivanje, ali manje o tome ko smo, šta smo, gdje smo, jer je napokon jasno, a pogotovo s kim smo, nego preispitivanje o tome šta se (s) nama (z)biva: *I vidimo sebe sa glavom na panju / I sjenku što drhti – sve tanju i manju*.

I drugi ciklus, *Vatra sa ognjišta kolibe*, p(r)okazuje Kadribegovića kao totalnog pjesnika – i kad je u pitanju tanahnost stiha, ali, uporedo, i osjećaj za mjeru zrelog pisca, koji se (sebe i čitaoce) s dalekog putovanja vraća u davno djetinjstvo, u vatan, time zadirući u srž i iskon osjetilnog života i književne umjetnosti. Odlazeći ispred piramida (*starih prastarih*) u blizini Kaira (odnosno: *Ispod piramida / ispod budućnosti*), pjesnik čini najveći mogući (is)korak na putovanju i prelazi preko kućnog praga, doputovavši u epicentar – pred kućno ognjište, nad kojim: *...bakrač diše vrelom pjenom mlijeka / Nad kojom se grije prozebla nam duša*, a: *Majka kao uvijek nadnesena iznad svega / Sa vječito istim brižnim licem* (naslovna pjesma ciklusa). I, tu, kraj vatre, ponavlja se (ili: javlja se) eliptični poziv na putovanje: *Kroz mirise, kroz zelene tunele sna... Poredani oko sinije, oko svijeta, / šareni leptiri oko svjetla... / Plovimo daleko, odlazimo / neslućenim putovima*, da bi nakon toga zanosa, te sjete, proškrutao pjesnik s velikim iskustvom spoznaje: *Za sofru sjedamo mladi i gladni / a ustajemo stari i siti* (pjesma *Sofra*). I u toj halki, nova pjesma: *Majka*, koja bdije: *Dok sanjamo zrele plodove / Maglene obale Proplanke djetinjstva / I plavet Neznanu*, majka koja jednako bdije nad *zlatnim dječacima koji odlaze / U noć, u šumu, za odbjeglom pticom*. I naredna pjesma je o majci: *Sinovi joj svi u vjetru, u zamahu. Ona sama... U prostoru ogledala već je nema / Istanjena kao dlaka... I strijepnja za majkom: I ključ brave kad zaškripi u / njezinom vječnom čeku, da je prosto / ne raznese kao strašna eksplozija*, da bi se povratak u djetinjstvo završio pogledom kroz prozor: *Stisnuto između kuća / Stisnuto između svijeta / Od dana kada progledamo / Iz oka nam ne izlazi*, a to se odnosi na mezarje iz istoimene pjesme.

I, dok se naslovom (*Drvo, voda*) i najavnom pjesmom (*Zima*) treći ciklus čini otvrdlim, već na sljedećoj stranici zatreperi (ne)uhvatljiva ljepota poezije: *Šuštavo neuhvatljivo vrijeme*. Ali, kako se bliži kraj ove pjesme sastavljene iz šest pjevanja, slijedi vraćanje prvom dojmu: *Zima dolazi iznutra / i prvo se krv zaledi... / Tek u njenom dekoru / vidimo / koliko su / naše prilike / crne*. Tu je i možda najzanosnija pjesma ove knjige, pjesma *Voda, česma*, pjesma o vodi iz česme čistog kao molitva.

Središnji dio knjige, iako neočekivan među ovakvim stihovima, dobro dođe kao intermeo pred završnicu i, zapravo, to je dobro smišljen potez, ujedno pokazujući Kadribegovića kakvo ga smo znali iz nekog ranijeg perioda (kao satiričara). Naslov ciklusa (*Nacija administracija*). I pojedinačni naslovi tih pjesama (*Govornici, Televizija, Narod sluša vijest i...*) sasvim dovoljno govore, da bi se njihova ironija pretočila u teški sarkazam pred licemjerjem svijeta na zalasku prošloga milenija: *Silovanje, Gluho doba, Gori čovjek, Bol...*, sve do boli nad svim bolima (pjesma *Srebrenica*).

Kadribegović narednim ciklusom opet bljeska u ponoći poezije s antologijskom pjesmom *Sveto siromaštvo: Tako je dobro pisati na pijesku / dok nas okružuje pustinja / Biti živo ostrvo / krhko stablo riječi / Kao glad naseljavati prazninu / kao vrijeme šutnjom / Sijati riječi u vjetar / u dubinu...* Potom lijepe, prelijepe pjesme, kojima je ukratko, a mnogo efektnog rečeno, u kojima su se sretno spojili stih i iskustvo vjernika: *Ramazan, Noć Kadr (Onda se otvara nebo / Sretan je ko to vidi / Jer je vidio Džennet / i svoju smrt), Alipašina džamija...*

Ciklusom *Čuda više nema* već se naslućuje odgonetka naslova knjige. *S onu stranu puta* znači *onostranstvo*, dosegnutost spoznaje da je ovaj svijet pripremanje putovanja na Vječni svijet (*Rasuti kao jesenje lišće / Ulazimo u noć / Koja je uvijek posljednja*) i da se primiče Suddnji dan (*Velika životinja Zemlja se stresa...*; pjesma *Zemljotres*). I, u tim stihovima se po-

tpuno osvjeđava majstorstvo doraslosti temi pjesnika Kadribegovića. Ne zapada u patetiku, ne proklinje, ne očajava, ne kliče ode, niti pati. I tada kao da su mu uporedo na umu ajeti kojima Allah ukazuje na primjer mušice ili na veličinu čovjekovog namjesništva na zemlji: *Djevojčice što drhtiš / Osloni se na ljubav / Koja bješe / Na sjeme koje pada / S nadom* (pjesma *Sve je ljudsko*), uz dokučivanje saznanja: *Ipak znamo da nismo prah (Svjedok posljednji)* i da se duša smirena vraća svome Gospodaru: *Reci dušo / Što se vraćaš / Smirena* (pjesma *Tabut je spreman*, iz jednako naslovljenog ciklusa). S tom bi se pjesmom mogle i sklopiti korice ove knjige, ali Kadribegović, kao što je to učinio sa svojevrsnim prologom knjizi i *Uvodnom pjesmom*, zaključuje ovu knjigu svojim omiljenim motivom, ako se tako može – a može kad je u pitanju Kadribegovićev odnos prema davnom zapisivaču – okarakterizirati Bašeskija (vidjeti knjigu *U nama rijeka teče*). To je pjesma *Moj veliki brat Mula Mustafa: Čuda više nema. Na smrt se / treba privikavati kao na ljubav. / Proljeće je a snijeg crven kao krv / zaustavio bijeli zuj behara. / Samoća jutrom zvoniti kao staklo. / Ispod kalema drhtavog izlaze / larve riječi i gmižu / po mojoj duši. O Bože, / treba li zapisivati kad je već / sve zapisano?*

Kad je već sve zapisano!

Moglo se o knjizi *S onu stranu puta* Aziza Kadribegovića pisati na način uobičajen u ovakvim prilikama. S mnogo mudrih riječi i isticanjem pohvala, što ova knjiga itekako zaslužuje, jer je objavljivanjem priskrbila sebi veliki značaj i postala činjenica koja se neće moći zaobilaziti u budućim samjeravanjima bošnjačke poezije. Ali, to je i toliko dobra knjiga poezije da je bilo šteta u ovoj prigodi ne progovoriti o njoj – njom samom, citiranjem stihova. S takvim skretanjem pažnje, ona će se najbolje preporučiti i čitaocima i književnim teoretičarima.

Isnam TALJIĆ

m